

ПСИХОСЕМАНТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ МИСЛЕОБРАЗУ ЗДОРОВОГО ГЛУЗДУ У ЙОГО ПЕРЕХОДІ ВІД ІМПЛІЦИТНОЇ ДО ЕКСПЛІЦИТНОЇ ФОРМИ РЕФЛЕКСІЇ

У статті обговорюються механізми психосемантичних перетворень мислеобразу буденної свідомості в результаті його суб'єктивного переведення з імпліцитної форми рефлексії здорового глузду в експліцитну. Встановлено, що трансформація уявлення відбувається за рахунок зміни суб'єктивної значущості для людини однієї і тієї ж цінності без зміни самої цінності.

Ключові слова: життєва цінність, здоровий глузд, імпліцитна та експліцитна форми рефлексії.

Постановка проблеми. Вивчаючи адаптивні прояви свідомості у психологічних наслідках екотехногенної катастрофи [5], ми позначили її властивості: імпліцитність, експліцитність та компліцитність. Думається, що ці ознаки людської свідомості є характерними не тільки в екопсихологічному контексті, а можуть вважатися загальними атрибутами свідомості взагалі.

Оскільки за допомогою свідомості людина не тільки відтворює, а й узагальнює, впорядковує, критеріально визначає, координує, спрямовує психічні проєкції відтвореного у площину особистісно визначених, то і відносимо ми її до особистісної, штабної функції психіки [6]. Свідомість же у даному контексті визначається нами як вищий рівень особистісно детермінованої функції психіки, що витокками своїми пов'язана з механізмами чуттєвого відображення дійсності, рефлексивності, проєктивності у фактах усвідомлення та самоспостереження [5]. Саме ці механізми психіки за рівнями їх саморефлексії у складі свідомості дають нам підстави виділяти імпліцитну форму організації (згорнутість, неявність, латентність, потенційність сенсів), та явно виражену, розгорнуту, досить очевидну для розуміння і спостереження форму – експліцитну. Означені властивості свідомості, як і форми їх прояву безпосередньо пов'язані з рефлексивною функцією психіки і є недостатньо емпірично вивченими в психології.

Метою даного дослідження є емпірична та експериментальна перевірка імпліцит-експліцитності рефлексії цільової компоненти у здоровому глузді особистості через усвідомлення життєво значимих цінностей суб'єкта життєдіяльності.

Результати теоретичного дослідження. Життєві цінності і цілі є у кожній людині, але вони можуть бути самими різними як за своєю складністю, особистісною значущістю, змістовною ємністю, мірою доступності в реалізації і т. ін., так і за мірою їх осмисленості, чіткості в уявленнях, усвідомлюваності – від чітких і явних до ледь для себе помітних, латентно-скритих, потенційних. Але мало помітні, сумні цілі за певних умов можуть переходити у явно усвідомлювані, як і вся гама потребово-мотиваційних категорій може через усвідомлення впорядкуватись і навіть рангуватись за їх особистісною значущістю, набувати якостей цільової спрямованості особистості. Провідна роль у цьому процесі усвідомлення, як зрозуміло, належить рефлексивності психіки.

Як відомо з теорії мислення, ефективні рішення розумових задач забезпечуються уміннями усвідомлювати їх умови, орієнтуватись у відповідних діях з ними [2]. Рефлексивними розумові процеси є вже при постановці задачі, адже виникають вони в результаті усвідомлювання й аналізу проблемної ситуації, що створюється під впливом неузгодженості потреб суб'єкта та його можливостей, проблемності ситуації і необхідністю її вирішення [3]. Певно, що механізми рефлексивності не здійснюються самі собою, вони викликаються, або, як кажуть в психології, актуалізуються під конкретну проблему чи діяльність. За Г.П. Щедровицьким [13] рефлексія розглядається як процес й особлива структура діяльності, а також як принцип діяльних схем. Хоч і відносить Г.П. Щедровицький рефлексію до діяльної приналежності, проте з його уявлень слідує, що вона є породженням людської свідомості, хоча і є присутньою у будь-якій діяльності. Ще ближче до такої точки зору Ж.Піаже [4]. Він розглядав рефлексивні процеси у якості "когнітивного несвідомого", пояснюючи такі уявлення тим, що людина в цілому не усвідомлює ні динаміки своїх почуттів, ні механізмів когнітивної діяльності. Так само, як індивід не розуміє "звідки приходить його почуття, не встановлює зв'язків між ними та минулим, не розуміє чому змінюється їх інтенсивність" [4, с. 126] він не усвідомлює (або майже не усвідомлює) внутрішніх механізмів пізнавальної активності. На рівні здорового глузду суб'єкт може знати, що він думає з приводу конкретного питання, але він, зазвичай, не розуміє, не усвідомлює психологічних витоків, що забезпечують і спрямовують його думку саме в ту або іншу площину. Спостерігається мисленнєва фіксація свідомості на результуючій стороні рефлексії, а не на її процесуальній дії. Ми уже писали [7], що психологічна рефлексія здорового глузду у людській свідомості забезпечується не просто процесами сприйняття, але й не тільки мисленнєвими операціями (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення), а й інтегрованими засобами того та іншого, до того ж, за участі емоційно-ціннісного (почуттєвого) впорядкування предмету рефлексії на особистісному рівні. Ми можемо відтворювати дійсність і впорядкувати її за правилами логіки (співставляти, узагальнювати), зводити до якогось

цілісно завершеного вигляду, де є визначеність, схематизація, переводити у площину формально-абстрагованого уявлення (розсудок), а можемо усвідомленням поєднувати відтворене з власним досвідом і світоглядом, особистісними сенсами, а через них збагачувати своє уявлення настільки, щоб можна було збагнути різні сторони і прояви об'єктів сприймання у їх сутнісних взаємозв'язках з іншими ознаками дійсності, "упонятнювати" відтворене, знаходити йому місце у власному ментальному просторі, надавати йому "значень" (розум). І розсудок і розум є психологічними механізмами рефлексії у здоровому глузді, вони взаємодоповнюють в ньому, але, якщо розсудок у його процесуальному вияві близький до поняття перцепції (побудови образу й переводу його у відносно цілісний процес пізнання), то розум не тільки позначає образ сприймання, а й співвідносить його з ситуаційними та особистісними включеностями, надає йому категорійне, поняттєве визначення, залучає його до цілеутворювального процесу, сенсоціального осереддя особистості (з її емоційним, мотиваційним, волевим, гностичним, екзистенційним потенціалом взагалі).

Розсудкова рефлексія може бути фрагментарною, логічно (і часто лише контурно) окресленою, тому, здебільшого, невиразливою, або навіть інтуїтивною, згорнутою формою відтворення дійсності. Проте, це не є сферою підсвідомого, адже в ньому людина підзвітна, вона розуміє те, що відтворює, вона його певним чином по-своєму впорядковує, може про нього говорити і знати. Вона внутрішньо відчуває, що це її розуміння, її уявлення. Хоча це і створює деяке відчуття непевності, іноді недостатньої визначеності, недоказовості, такі речі складно відстоювати, але ж такі уявлення є і про них людина знає. Саме цей рівень рефлексії ми відносимо до імпліцитної свідомості. Імпліцитність свідомості проявляється в інформаційно збіднених ситуаціях, екстремальних, стресових, дефіцитарних умовах рефлексії (за часовими, сенсорними, когнітивними обмеженнями), як і на ранніх етапах онтогенезу, скрізь, де є недостатність умов для досить повного, значеннєвого (вважай, поняттєвого) відтворення чи усвідомлення дійсності. Імпліцитна свідомість на рівні розсудкової рефлексії може проявлятися у здоровому глузді і за умов зумисного її "згортання": в автоматизованих, стереотипованих актах сприйняття, як і в рефлексорних діях (ми автоматично протягуємо руку, щоб закрити вікно, відчувши протяг), чи у таких самих стереотипних вербальних реакціях (стандартна репліка на звичне зауваження), а також за умов, коли людина не ставить за мету глибоко вникати у якість події чи явища, або просто ніколи не задумувалась над питанням, яке виникло раптово, несподівано, спонтанно. Спитайте людину, чого вона хоче в даний момент і вона відповість щось таке, чого вона насправді в даний момент і не на стільки вже й бажає. Скоріш за все, буде відповідь імпліцитною, не глибокою, мало зваженою, не продуманою, не обгрунтованою – розсудково-рефлексивною.

Урозуміло-рефлексивною, власне усвідомленою буде відповідь, над якою людина хорошо думала, зважувала, оцінювала й порівнювала з альтернативними варіантами, співвідносила з власними переживаннями і цінностями, особистісними сенсами, потребами, мотивами. Рефлексія здорового глузду у такому випадку буде відносно повною і поміркованою, розгорнутою, у цьому відношенні аргументованою, а свідомість через це – експліцитною. В її основу лягає не "сліпий по своїй природі" аналітико-синтетичний розсудок, а збагачений почуттями та особистісними сенсами розум.

Можна передбачувати, що існують взаємні переходи від одного її рівня до іншого. У процесі таких переходів, певно, будуть перебудовуватись і супутні структурні складові свідомості: мотиваційні зміщення, сенсоціннісні комбінування, зміни в механізмах цілепокладання, цілеутворення тощо. Тому однією з важливих задач даного дослідження є експериментальна перевірка факту перебудови психологічних детермінант свідомості на шляху переходу суджень від імпліцитної рефлексії до експліцитної за матеріалами осмислення цільової компоненти особистості у студентської молоді та людей зрілого віку (у даному випадку, студентів і викладачів).

Методика та процедура дослідження. У вирішенні поставленої задачі нами була використана проєктивна методика. Я.В. Васильєва "Исследование целевой направленности личности" [1]. Наш алгоритм виконання методики залишився без змін, а обробка матеріалів та їх інтерпретація, були дещо змінені під призму імпліцит – експліцитності свідомості.

Методика виконувалась у два етапи. На першому етапі пропонувалося завершити 20 речень, що починаються словами: "Я хочу...", "Мені хочеться..." стосовно власних цінностей і життєвих перспектив. Вони записуються у протоколі, розпочинаючи з 1-го, зверху до низу. Відводиться на роботу 10 хвилин. Завершивши роботу, випробовуваний ставить час (8, 7 чи 6 хв.), а якщо не вклався в 10 хвилин, то продовжує роботу, але ставить час, який використав на всі 20 тверджень. Далі випробовуваний, прочитуючи усі свої речення (твердження), з лівого боку протоколу в графі 3н (значимість, в колонці "ранг"), проранговує усі речення по значимості (від 1 до 10 номеру).

На другому етапі він працює з правим полем протоколу. У запропонованих 4-х колонках він має оцінити від 1 до 10 балів: а) міру вираженості даної якості у себе особисто (колонка "Вираженість у себе"); б) в колонці "Зусилля від мене" – оцінити кожне бажання наскільки воно у здійсненні залежить безпосередньо від власних можливостей; в) в колонці "Емоційні переживання" оцінює наскільки буде прикро враженням, буде переживати, якщо мета (бажання) не будуть здійсненими; г) в колонці "Волеві зусилля" проставляються бали (ранги) стосовно того скільки власних зусиль випробовуваний готовий прикласти для досягнення кожного бажання, якщо виникнуть перешкоди. Те саме здійснюється в колонці "Сфера прояву", де відмічається та сфера стосунків, спілкування чи життєдіяльності до якої, з власного погляду, відноситься кожне бажання.

Обробка матеріалів тестування передбачає контент-аналіз виконання тесту за критеріями, які наведені в бланку для відповідей. Для нас у даному аналізі особливого значення набувають коефіцієнти рангових кореляцій.

Ми не ставили за мету виявлення основних сфер предметних потреб особистості, як це робиться у Я.В. Васильєва [1], І.О. Шандро [12], а звернули увагу на змістові зміни глибини рефлексивності цих сфер у переміщеннях їх рангів після осмислення запроєктованих випробовуваними у відповідях своїх власних потреб. При цьому, варіант первинних проєкцій потреб, які здійснювалися спонтанно, бігло, в умовах обмеженості (дефіциту часу) ми прийняли за імпліцитну форму прояву свідомості, а рангування вже викладених на бланку потреб після глибокого осмислення – за експліцитну. Коефіцієнт рангової кореляції по Спірмену цих двох варіативних рядів дає можливість оцінювати наскільки принциповими є перебудови тих самих потреб у їх рефлексії імпліцитною та експліцитною свідомістю. Чим менший коефіцієнт кореляції між першим і другим ранговими рядами, тим далі вони один від одного сутнісно, тим менше вони пов'язані внутрішньою логікою, тобто експліцитне усвідомлення цільової компоненти особистості є принципово іншим, ніж це уявлення (рефлексія, усвідомлення) виступає в згорнутій імпліцитній формі. Після впорядкування під кутом зору осмислення і співвіднесення їх з особистісними цінностями і сенсами, ті самі потреби в цільовій структурі спрямованості особистості стають не тільки розгорнутими та осмисленими, але й рефлексивно урозумілими, чіткими в уявленнях, досить певними у смислових контекстах тобто експліцитними.

Аналіз результатів дослідження. В ситуації експерименту задається три варіанти ставлень до суб'єктивно значимих життєвих цінностей: 1) бажаних, але не актуалізованих, особистісно відсторонених; 2) для себе значимих, та у себе наявних, при цьому власноруч прорангованих у їх перевагах і 3) ті самі життєві цінності, задля досягнення яких людина готова прикласти власні зусилля. Тим самим експериментально розводяться як рівні рефлексії, так і відповідні ставлення до реальності і цільових установок на цінності повсякденного життя: можливі і бажані цінності але віддалені від себе (перший варіант експериментальної ситуації) та особистісно важливі 1) ті, що є у себе в наявності – вони безпосередньо торкаються людини і 2) ті, які є особистісно значущими, які не лишають людину байдужою, а потребують власної участі і вольових зусиль. Зрозуміло, що перший варіант не передбачає глибокої включеності людини в аксіологічну сферу взаємодії у повсякденні, він, як би є, існує, про нього знають, проте він не складає актуальності і причетності, а тому виступає у свідомості описово, рефлексивно поверхнево, імпліцитно. Ситуація залученості людини у сферу її життєвих цінностей передбачає чіткі уявлення про їх вираженість у себе (причетність) та ще й актуальність у досягненні – експліцитність, розгорнутість і чіткість саморефлексії. Ріні рефлексивності з'ясувалися у різних сферах повсякденного життя (особистісних, інтимних, дружніх стосунків, навчальної або професійної, суспільної та самодіяльної практики, сімейного життя) як у теперішньому часі, так і у віддаленій перспективі.

Обмеженість статті не дозволяє розглянути усі аспекти порушеної проблеми, тому зупинимося лише на узагальненні результатів у переходах від імпліцитності до експліцитності мислеобразу сенсо-ціннісної рефлексії. У дослідженні прийняли участь 56 викладачів і 118 студентів різних професійних спеціалізацій Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

Як виявилось у дослідженні (табл. 1) коефіцієнти рангових кореляцій по Спірмену у переходах від імпліцитності до експліцитності рефлексії здорового глузду за вираженістю різні, але, здебільшого, позитивного спрямування. Виділяється лише незначна кількість опитаних, у яких зафіксовані обернені кореляційні зв'язки між імпліцитними та експліцитними формами рефлексії (14.3 % від загальної вибірки), де у переосмисленнях цінностей останні змінюються принципово на протилежні до них ставлення, тобто якщо імпліцитно цінність була бажаною, то в експліцитній формі її рефлексії вона стає відторгнутою, заперечувальною, зовсім особистісно не значимою. Проте, це особливі випадки і їх у даному дослідженні ми розглядати не будемо.

Таблиця 1

Коефіцієнти рангової кореляції у переходах від імпліцитної до експліцитної форми рефлексії у найбільш важливих сферах життєдіяльності

Ціннісні ознаки	Форма вияву			Сфери життєдіяльності						
				Міжособистісні стосунки			Взаємодія у суспільній практиці			
	Бажаність (описова вираженість)	Вираженість у себе	Зусилля у досягненні	Особистісна сфера	Інтимні стосунки	Дружні стосунки	Професій діяльність (навчання)	Сімейна сфера	Суспільна активність	Самодіяльна активність
Випробовувачі										
Викладачі	.683	.714	.368	.488	.445	.606	.768	.768	.711	.653
Студенти	.586	.822	.464	.642	.717	.368	.422	.454	.338	.644
Середні зн.	.635	.768	.416	.565	.581	.487	.595	.611	.530	.649

Переосмислення цінностей, а точніше, більш глибоке їх осмислення, за якого розуміння їх стає досить контрастно іншим, ніж те, що сприймається з першого погляду, тобто у переході від імпліцитної

рефлексії до експліцитної, (ρ – коефіцієнт рангової кореляції) у наших випробовуваних завжди змінюється. Менший зв'язок між цими категоріями спостерігається у студентів у сфері суспільної активності ($\rho = 0.338$), а найменші зрушення відмічаються у студентів за критерієм вираженості бажаної якості у себе ($\rho = 0.882$). Це означає, що студенти в суспільній активності більше, ніж на третину критичніше оцінюють себе тоді, коли розгорнуто й аналітично вникають у сутність самого поняття і його прояви у власній поведінці і діяльності. Така ж тенденція спостерігається у викладачів по відношенню до прикладання власних зусиль у досягненні особистісно значимих цінностей ($\rho = 0.368$). Мало чим відрізняються, (на три чверті однаковими) є імпліцитні та експліцитні уявлення у показнику "вираженість бажаних якостей у себе" як у викладачів ($\rho = 0.714$), так і в студентів ($\rho = 0.882$) та у сфері інтимних стосунків у студентів ($\rho = 0.717$) і викладачів у суспільній їх активності ($\rho = 0.721$). Досить різними є уявлення імпліцитної рефлексії по відношенню до експліцитної її форми студентів у сфері суспільної активності ($\rho = 0.338$) та міжособистісних дружніх стосунків ($\rho = 0.368$). Виражені залежності є високо статистично значимими ($P \leq 0,001$).

Якщо зупинитися тільки на цих контрольних показниках, то можна констатувати, що психосемантична рефлексія мислеобразу життєвої цінності зазнає перетворення і трансформації у разі її переміщення від смутного, неясного імпліцитного сприйняття до чітко вираженого експліцитного. Іншими словами, рефлексована цінність в результаті такого переміщення звичайно, не втрачає своєї сутності, але набуває іншого для людини значення, тобто особистісного сенсу. Пояснити це явище можна за допомогою так званої "функціональної" психосемантики [10].

У психосемантичних дослідженнях зазначається [8, 9, 10, 11], що у роботі з текстами, інформаційними повідомленнями, смисловими та лінгвістичними мовними конструкціями людська свідомість запобігає до складно організованих психічних механізмів сприйняття і розуміння, серед яких виділяють їх рівні – від 1) описових сигніфікативних уявлень, що позначають явища чи предмети через 2) елементи смислової організації (функціональної структурованості тексту) до 3) категорійного оформлення думки чи судження. У цьому ланцюжку семантичних переходів особливого значення набувають суто психологічні механізми актуалізації (включень) значенневих, сенсо-смислових та особистісних структур суб'єкта мовно-мисленнєвої діяльності.

При входженні повідомлення у смисловий контекст свідомості суб'єкта сприйняття воно набуває подвійної визначеності: з одного боку, зберігається та розкривається його значення, а з іншого – відкривається (опредметнюється) значущість отриманого повідомлення по відношенню до контексту смислової організації суб'єкта, або, якщо простіше, до можливостей його практичного використання. Лише завдяки цим перетворенням здійснюється залучення змісту повідомлення до смислової сфери особистості з її сутнісними життєво-діяльними, цілеутворювальними та іншими цього порядку структурами. Отже, можна думати, що в імпліцитному повідомленні чи сприйнятті цінності, як у нашому експерименті, вона далі не переходить, а "знімається" рефлексивно на цій значеннєвій стадії, і дає про сприйняттю цінність неповне, поверхнєве, а тому безособистісне, видиме уявлення.

Потрапляючи на стадію смислової організації особистісної рефлексії, повідомлення нарощує власний сенс за рахунок його втягування у конкретний зміст ціннісно-смислових реалій життєдіяльності конкретної людини. Це друга стадія функціональної переробки інформації, яка підготовлює і здійснює змістовне структурування, організацію закладеного смислу у рефлексованому сенсі (змісті інформації). Тут уже проглядається особистісний смисл повідомлення (рефлексованої цінності), але він ще слабо виражений концептуально, класифікаційно та поняттєво недостатньо узагальнений. На кінцевій стадії психосемантичної обробки й опрацювання повідомлення у свідомості людини воно остаточно розгортається місткістю сенсу, впроваджується у його смисл, розгортається, стає експліцитним.

Ще на початковій стадії позначення і називання об'єкту, його ім'я (тема твердження) може входити у різні смислові контексти суб'єкта сприйняття, у той час як значення його залишається фіксованим, тобто об'єкт зберігає своє ім'я, але відкриває свою множинність для репрезентативності по лінії його значущості у життєдіяльності суб'єкта.

Мислеобраз перцепції як би повертається різними своїми значеннями, із нього можуть "черпатися" різні смисли. У такий спосіб звичайні буденні уявлення – описання й позначення – мають уточнюватися. В результаті цього у структуру ситуації імпліцитно втручається третій компонент – концептуалізації як мало варіативної, і здебільшого, чітко фіксованої системи значень, поняттєвих конструктів. На відміну від простого опису поняттєва система співвідносить сприйняття з практичною діяльністю людини та містить у собі елементи оцінки ситуації. Тут можуть усуватися дисонуючі фрагменти інформації, або посилюватись бажані, узгоджені з наявними сенсо-ціннісними орієнтаціями особистості. У віднаходженні такої узгодженості утворюється внутрішній зв'язок, ніби перекидаються мостики між значенням (поняттям) і значущістю (особистісним сенсом), що являється організаційною основою розуміння.

Як уже говорилося, концептуальна система, на відміну від простого опису, включена у практичну діяльність людини. Поняття вже за своєю сутністю являється таким когнітивним утворенням, що задає певні схеми діяльності, тому структурно-концептуальний контекст виступає операційним рівнем розуміння. Саме на концептуальному рівні здійснюється відбір інформації і формування смислового замислу. Операційну і конструктивну функцію концептуального рівня сенсоутворення забезпечує смисл повідомлення (особистісний смисл). Вважається, що на цій стадії здійснюється перетворення мислеобразу [8] до його відповідності особистісним сенсам.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, сенсоутворення здійснюється завдяки психосемантичним трансформаціям мислеобразу поетапно – від тематичного називання, де опредметнюється значення, через наближення повідомлення до особистісно-сміслових структур особистості, де здійснюється вибір чи корекція із наявних смислів найбільш відповідного особистісному сенсу, до концептуально-поняттєвого формулювання тези, повідомлення чи смислового положення. Стрижневим, наріжним, провідним сенсоутворювальним чинником є перехід від узагальненого значення до смислового контексту особистості, що має принципове значення для формування й розвитку експліцит-компліцитної екологічної свідомості в екологічній психології.

Використані джерела

1. Васильев Я.В. Методика исследования целевой направленности личности. – Николаев : НИЦ "Темп", 1993. – 12 с.
2. Гальперин П. Я. Типы ориентировки и типы формирования действий и понятий // Доклады АПН РСФ, 1958. – № 2. – С.75-78.
3. Матюшкин А.М. Психологическая структура, динамика и развитие познавательной активности // Вопр.психол. – 1982. – № 4 – С.5-17.
4. Пиаже Ж. Аффективное бессознательное и когнитивное бессознательное // Вопр.психол. – 1986. – № 6. – С.125-131.
5. Скребець В.О. Екологічна психологія у віддалених наслідках екологічної катастрофи. Монографія. – К. : Вид. дім "Слово", 2004. – 440 с.
6. Скребець В.О. Категорія свідомості у загальнопсихологічному, буденному та екопсихологічному розумінні // Актуальні проблеми психології : Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. Максименка С.Д. – К. : Логос, 2006. – Том 7. – Вип.8. – С. 397- 411.
7. Скребець В.О. Раціональне та емоційне у здоровому глузді буденної свідомості: поняттєве визначення і діагностика // Актуальні проблеми психології: Екологічна психологія: Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. акад. Максименка С.Д. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – Вип. 20. – Т. 7. – С. 165.
8. Смирнов Г.А. Уровни понимания и трансформация текста (на материале реферирования) // Психол. журнал. – 1980 – Т.1. – № 5. – С. 75-81.
9. Смирнов Г.А. Особенности перифраза предложения в меняющемся контексте // Вопр. психол. – 1982. – № 3 – С.127-128.
10. Смирнов Г.А. Смысл как проблема функциональной психосемантики // Вопр. психол. – 1986. – №1 – С.118-123.
11. Тепляков Н.Н. Психосемантический анализ политического выбора в период помаранчевой революции – Одеса : Изд-во ТМСИ, 2008. – 234 с.
12. Шандро І.О. Порівняльний аналіз змістовних динамічних характеристик цільової спрямованості особистості в зрілому і літньому віці // Актуальні проблеми психології : Екологічна психологія. Зб. наукових праць // За ред. Максимова С.Д. – т.7. – Вип.20. – ч 2. – Житомир : Вип. ЖДУ ім. І.Франка, 2009. – С.247-251.
13. Щедровицький Г.П. Об исходных принципах анализа проблемы обучения и развития в рамках теории деятельности // Избранные труды. – М., 1995. – С. 197-227.

Skrebets V. O.

PSYCHO-SEMANTIC TRANSFORMATION OF COMMON SENSE MENTAL IMAGE IN ITS TRANSITION FROM IMPLICIT TO EXPLICIT FORM OF REFLECTION

In the article psycho-semantic mechanisms transformations of everyday consciousness mental image as a result of its subject transfer from implicit form of common sense reflection into explicit form are discusses. It is theoretically established that consciousness, as the highest level of personal deterministic function of the psyche by its origin, is linked to the mechanisms of reality sensory reflection and reflectivity. These are the mechanisms of the psyche which according to the levels of self-reflection provide the foundations to allocate implicit form of organization (brevity, latency, availability, potentiality of senses) and pronounced, opened for understanding and observation, quite obvious form of organization called explicit.

As it turned out in the study, Spearman rank correlation coefficient in the transitions from implicit to explicit form of reflection within the students' and teachers' common sense is always changing. Psycho-semantic reflection of life values mental image in the case of their transition from vague, uncertain implicit perception to certain explicit perception undergoes changes and transformations. It is revealed that the transformation of the image is held due to the change of the subject significance of a value to a person without any change of the value itself.

Experimentally developed mechanisms of psycho-semantic retransforms of personal-semantic reflection have direct relevance to the understanding and creation of complicit and conceptual technologies of ecological consciousness formation in environmental psychology.

Key words: *life value, common sense, implicit and explicit forms reflection.*

Стаття надійшла до редакції 13.05.2015